

Casus Vice Versa

Dhr. F. is met zijn vrouw en 2 kinderen al 10 jaar in Nederland. Hun jongste kind is hier geboren. Het gezin was op de vlucht voor geweld in hun thuisland in Latijns-Amerika, en persoonlijke bedreigingen door een paramilitaire groep. Dit omdat hij pleitte voor verbetering van de arbeidsomstandigheden in de fabriek waar hij als voorman werkte. Een vriend van hem was vermoord, hij zou de volgende op de lijst worden. Het gezin leed hier erg onder. Hij stapte naar de politie maar de autoriteiten konden hem geen bescherming bieden. Uit angst na nieuwe bedreigingen verliet hij met zijn gezin zijn land. Hij wilde niet naar Nederland maar werd er op Schiphol op transit uitgehaald. Een lange gang in Nederland door ons asielsysteem leverde geen verblijfsvergunning op. Ook het kinderpardon voor hun inmiddels grote kinderen bracht geen uitkomst. Hun oudste zoon behaalde hier zijn diploma vmbo en werd 18. Hun jongste dochter, 7 jaar oud en hier geboren, deed het goed op de basisschool. Maar ze besloten dat leven met 4 personen in de illegaliteit niet meer te doen was, ze werden compleet afhankelijk van de hulp van vrienden en kerk.

Stichting ROS ging met ze in gesprek over hun terugkeer, er waren veel zaken te regelen. Moeder was depressief geworden van het bestaan hier, en had een slechte gezondheid. We zochten nog contact met de kindermobudsman, als laatste mogelijkheid voor verblijf hier, maar dit werd uiteindelijk niks, het zou ook te lang gaan duren. De psychosociale situatie was niet lang meer vol te houden. Zo ontstond een traject van nieuwe energie zoeken, en motivatie om de terugkeer ter hand te nemen. Dit zijn moeilijke processen als je al zo lang hier bent met je kinderen. Contacten met het thuisland leggen, school voor de kinderen zoeken, medische problematiek aanpakken, waar gaan ze wonen, wat gaan ze doen om opnieuw inkomsten te genereren. Er werd een businessplan opgesteld door de vader. Zijn zoon zou doorgaan met studie, we regelden diplomawaardering via DUO alhier, zodat hij in zijn nieuwe thuisland meer kans had op werk of vervolgstudie. Er volgde een training bedrijfsvoering, waar vader enthousiast aan mee deed. Hij ontwikkelde een goed plan om een shoarmazaak te beginnen.

Na vele gesprekken en afhandelen van praktische zaken konden we hen naar IOM sturen voor de uiteindelijke vliegreis.

We hebben nu contact met dit gezin via social media, het gaat goed. Ze zijn bezig hun business uit te werken, ze zijn tijdelijk bij familie ingetrokken maar gaan snel verhuizen naar een plaats waar ze zich veiliger voelen, 100 km. noordelijker. We houden het eerste jaar na terugkeer contact en

monitoren hoe het met hen gaat. We hebben er vertrouwen in dat dit gezin het gaat redden.

Visie

Terugkeer wordt gezien als een belangrijke optie voor mensen die hier geen verblijfsvergunning hebben. Ondersteuning hierbij is van groot belang. Tussen de drang en dwang bij terugkeer en de machteloosheid bij het overleven in een illegaal verblijf bewandelt Vice Versa een eigen weg, ze benadert de uitgeprocedeerde asielzoeker/migrant als centrale en actieve actor met een eigen doel en eigen wensen. De alledaagse realiteit van een restrictief vreemdelingenbeleid dat ervoor zorgt dat migranten zonder verblijfspapieren steeds meer ondergronds worden gedrukt en waarbij overleven in de illegaliteit steeds moeilijker wordt, wordt niet ontkend. Men kan niet om verkenning en erkenning van de mogelijkheid om terug te keren heen. Terugkeer is daarbij in principe een neutrale term en een optie die per geval nader onderzocht dient te worden. Het kan ertoe bijdragen dat mensen de regie over hun eigen bestaan terugkrijgen. Dit wordt als erg positief gewaardeerd. Het gaat daarbij uiteindelijk om een gemotiveerde keuze van de cliënt op basis van vrijwilligheid. De klant wordt te allen tijde gezien als eigenaar van zijn eigen leven.

Terugkeer is een proces dat snel kan gaan (enkele weken tot enkele maanden), maar waar soms jaren overheen gaan. Daarbij spelen factoren mee die samenhangen met bekende obstakels zoals angst voor overheid, familie, criminelen, schaamte, economische factoren, gebrek aan toekomstvisie/plan, psychosociale factoren, medische factoren, Deze obstakels worden gewogen en meegenomen in de terugkeerondersteuning. In een aantal gevallen kiezen mensen voor de illegale situatie hier te lande vanwege deze obstakels.

Duurzame terugkeer is een terugkeer waarbij de cliënt dusdanig in staat is een leven op te bouwen in het thuisland dat de wens om te migreren naar een ander land afwezig is of substantieel afneemt. Obstakels voor terugkeer zijn weggenomen en waar mogelijk is er een inkomstenbron waar naast de terugkeerder ook anderen/familie van meeprofitieren.

Doelstelling

Vice Versa stelt zich ten doel migranten zonder verblijfsvergunning terug te laten keren naar hun thuisland. Deze terugkeer is duurzaam en met opheffen hoofd. Van de migranten is minimaal 50 % in de asielprocedure geweest, het overige deel kan bestaan uit migranten die geen asiel hebben gevraagd.

Doelgroep

Ex-asielzoekers en overige migranten zonder verblijfsvergunning van over de hele wereld. Migranten uit landen die geen visumplicht hebben voor Nederland zijn uitgesloten van deelname. Deelname vindt plaats na toestemming via DT+V middels een zogenaamd verificatieformulier.

Methodiek

Methodische uitgangspunten vanuit cliënt:

- Vrijwilligheid: er wordt geen druk uitgeoefend om terug te keren. Een eerlijk beeld wordt geschetst van een leven zonder verblijfspapieren, dit weggezet tegen een eventuele terugkeer met (financiële) ondersteuning.
- Motivatie: van de cliënt wordt motivatie verwacht en bereidheid positief na te denken over de toekomst
- Participerende houding: er worden inspanningen van de klant verwacht, deelname is niet vrijblijvend: een actieve en participerende houding en aanvaarding van begeleiding worden verondersteld.

Methodische uitgangspunten vanuit stichting ROS:

- Laagdrempelig: faciliteiten zijn eenvoudig toegankelijk/huiskamersetting
- Netwerk inzetten: mensen staan niet op zichzelf, het ondersteunend netwerk is van belang en wordt ingezet, zowel hier als in het land van herkomst.
- Maatwerk: geen mens is hetzelfde en geen situatie is hetzelfde: daarom wordt trajectbegeleiding op maat aangeboden, afgestemd op deze specifieke persoon in deze specifieke situatie.

Activiteiten in 2015

2015 is qua terugkeerproject op te splitsen in 2 delen. Vice Versa 3.0 liep door tot juni 2015. We behaalden onze doelen. In juni 2015 ging Vice Versa 4.0 van start, al weer ons 4^e terugkeerproject. We hebben inmiddels veel ervaring, en breiden gestaag ons netwerk en expertise uit, zowel in Nederland als in landen van herkomst. Gelukkig kan dit project nu een aantal jaar door zonder onderbreking vanuit de subsidiegever. De looptijd is tot juni 2018.

Het terugkeerproces is onder te verdelen in 3 activiteiten:

1) Werving, selectie en intake

- Werven van asielzoekers en migranten zonder verblijfsrecht via spreekuren, informatiebijeenkomsten, wekelijkse huiskamer, netwerkpartners als migrantenkerken en moskeeën, maatschappelijke organisaties en opvang voorzieningen.
- Voeren van gesprekken met potentiële terugkeerders om motivatie en mogelijkheden te bepalen.
- Houden van intakegesprek en aanmelding ter goedkeuring door de Dienst Terugkeer en Vertrek.
 - 45 cliënten werden aangemeld in 2015, via het vereiste verificatieformulier.
 - 1 cliënt werden afgewezen door DT+V omdat het land buiten de aangepaste regeling viel (In dit geval Georgië).
 - Van deze aanmeldingen kwamen 11 mensen via ons algemene inloopsprekuur, 23 via onze vrijwillige terugkeercoaches en 10 uit ons overig netwerk.

We hebben extra geïnvesteerd in werving en selectie door het ontwerp van publiciteitsmateriaal als een flyer, poster en een nieuw logo voor Vice Versa 4.0.

2) Pre-departure counseling: Individuele begeleiding (op maat) op socio-psycho-somatisch vlak en praktische begeleiding naar duurzame terugkeer: door professionele werkers in samenwerking met vrijwillige coaches.

Met de mensen worden uitgebreide gesprekken gevoerd over voor- en nadelen van eventuele terugkeer. Deze gesprekken worden gedaan door de professionele medewerkers. De motivatie wordt verder gepeild en nader verdiept. Kernbegrippen in dit proces zijn:

- Zoeken en opheffen van obstakels.
- Koppelen van terugkeerders aan terugkeercoach.
- Zoeken van brondocumenten in land van herkomst.
- Bezoeken van ambassades/overheidsdiensten.
- Contact(herstel) met land van herkomst, met familie/vrienden/netwerk
- Opstellen van businessplan.
- Empowerment van de terugkeerders d.m.v. trainingen.
- Overleg met andere organisaties als IOM
- Contact met samenwerkingspartner in land van herkomst

Naast de 45 nieuwe aanmeldingen begeleidden we in 2015 nog enkele mensen die zich reeds in 2014 aangemeld hadden. In totaal waren er 55 in begeleiding in 2015.

Tabel 2: mensen in pre-departure counseling van 1 jan. tot 31 dec 2015

In begeleiding totaal	Teruggekeerd	Nog niet teruggekeerd	Afgemeld
55	27	12	16

- Van de 55 deelnemers vielen er 16 af. Dit om verschillende redenen. Sommigen lukte het niet om aan de juiste papieren te komen, zoals identiteitsbewijzen, sommigen wilden niet meer terug. De mooiste reden was dat er enkele alsnog een verblijfsvergunning kregen!!
- De meesten maakten een geschreven businessplan. Dit hebben we zoveel mogelijk gestimuleerd. Anderen hadden een wat vager toekomstbeeld, niet iedereen gaat in business uiteraard.
- Van de teruggekeerden hadden er 2 extra aandacht nodig qua medische problematiek.

- 12 mensen zijn nog in begeleiding. Vijf daarvan zitten nog in een verblijfsrechtelijke procedure. De uitkomsten hiervan worden eerst afgewacht. Twee deelnemers uit Sierra Leone hebben nog steeds moeilijkheden met het verkrijgen van een LP. De rest zal aan het einde van het eerste helft van 2016 terugkeren. Ze zijn nog bezig met de voorbereiding op hun vertrek en sommigen willen nog een computertraining volgen of een opleiding afmaken. Opvallend is dat in de groep die nog in begeleiding is er 5 medische problemen hebben, wat een extra obstakel is in het terugkeerproces.
- Ook onder de mensen die zijn afgemeld zijn er 5 met medische problemen zoals HIV of PTSS. Dit is niet altijd de voornaamste reden van afmelding, maar wel zwaarwegend.
- In oktober 2015 zijn acht mensen (twee zijn er inmiddels teruggekeerd) begonnen met een training ondernemerschap gegeven door Huub Severiens van Bureau Wereldse Zaken. Iedere dinsdagmiddag, zes weken lang, kregen ze les in hoe je een onderneming moet starten. Presenteren, marketing, financiën, SWOT analyse en sociale media kwamen aan de orde. Iedereen heeft aan het einde een presentatie gehouden over zijn of haar bedrijf. Een panel gaf feedback. Aan het einde van de training ontvingen alle deelnemers een certificaat.
- Van alle deelnemers wordt een uitgebreid administratief dossier bijgehouden met voortgang.

3) Monitoring na terugkeer: door professionele werkers samen met vrijwilligers

- Contact onderhouden met terugkeerders via telefoon, e-mail en sociale media. En via monitoringbezoek.
- Samenwerking met lokale partners
- Contact met achterblijvers die ons informeren over welzijn terugkeerders.
- Terugkeerders inzetten als contactpersoon voor volgende terugkeer.
- Netwerkontwikkeling in land van herkomst.
- Overleggen met andere organisaties/overheidsdiensten over monitoring.
- Verslaglegging van monitoring met evaluatie na 6 en 12 maanden.
- Administratieve en financiële handelingen na terugkeer.

In de periode van 1 jan. tot en met december 2015 zijn in totaal 27 mensen teruggekeerd naar hun land van herkomst. De meerderheid van de teruggekeerde deelnemers, 13 personen, was afkomstig uit Mongolië. Verder keerde 1 persoon terug naar Jamaica, 3 naar Suriname, 1 naar Z.

Afrika, 4 naar Colombia en 5 naar Indonesië. Na terugkomst in het land van herkomst, is met alle terugkeerders contact geweest binnen twee weken na vertrek uit Nederland. Het contact verloopt via telefoon, Skype, WhatsApp, e-mail of de post. We ontvangen ook foto's, filmpjes en gesproken berichten.

Het was onmogelijk om voor Mongolië een goede samenwerkingspartner te vinden. Uiteindelijk is een professioneel medewerker naar Mongolië gereisd en heeft in november het geld aan de terugkeerders overhandigd. Tevens fungeerde dit bezoek als monitoringbezoek. Hij heeft alle terugkeerders ontmoet en met hen over hun bedrijfjes gesproken en deze bezocht. De halfjaarlijkse evaluatieformulieren zijn ook ingevuld.

Er was wel vertraging in de uitbetaling omdat het lang duurde voordat de samenwerkingspartners werden goedgekeurd door de subsidiegevers. Inmiddels hebben we in alle landen waar tot nu toe mensen naar zijn teruggekeerd, een partner.

De re-integratiebijdrage (€ 1.500,00) van de 27 teruggekeerde deelnemers werd o.a. besteed aan:

- Kleine supermarkt (4 personen)
- Taxi (3 x)
- Karaokebar (4 personen)
- Wasserette
- Naaiatelier (3 personen)
- Sauna
- Champignonkwekerij
- T-shirt opdrukbedrijf
- Koeien en schapen
- Cateringbedrijfje
- Opleiding en verdere scholing voor arbeid
- Motorfiets (1 persoon)
- Shoarmazaak (4 personen)

Eén van de deelnemers van 73 jaar, heeft haar re-integratiebijdrage gebruikt voor hotelkosten en het kopen van eten en kleren. Zij verbleef geruime tijd in een buurland waar ze medische tests onderging.

Veel deelnemers hebben zich gehouden aan het businessplan dat ze in Nederland hebben gemaakt. 3 wijken ervan af na voortschrijdend inzicht na de terugkeer, 2 zijn nog aan het oriënteren. Het merendeel van de teruggekeerde deelnemers heeft te kennen gegeven dat ze langzaam hun leven aan het opbouwen zijn en staan achter de keuze die ze hebben gemaakt. Voor sommigen is het leven in het land van herkomst nog erg zwaar en zal het meer tijd kosten om een toekomst op te bouwen.

Slotwoord

We hebben in 2015 weer een aantal mensen kunnen ondersteunen bij duurzame terugkeer. We krijgen berichten en beelden die aantonen dat mensen blij zijn dat ze de stap gezet hebben. Wij leren gaandeweg steeds meer over obstakels in het terugkeerproces. Samenwerken met vrijwilligers uit de etnische groepen van de terugkeer begint steeds beter te lopen en haar vruchten af te werpen. In 2016 zullen we ons meer gaan focussen op de 15 asiellanden die door de overheid zijn aangewezen. Idealiter leidt dit tot de volgende landenreeks: Mongolië, Irak, Marokko voor de ex-asielzoekers en Indonesië en Suriname voor de migranten zonder asielachtergrond. Een niet volledig voorspelbaar project als Vice Versa 4.0 zal echter altijd verrassingen kennen waar we flexibel op in willen spelen.